

REDISCOVERED TREASURES: THE LIBRARY OF FARKAS SZÉLL (KNIHOVNA KUBELÍKOVA-SZÉLLOVA) AVAILABLE ON GOOGLE BOOKS

Abstract

Farkas Széll (1844–1909) was a Hungarian writer, poet, lawyer and the president of the court of justice in Debrecen. At the same time, he was a passionate collector of antique printed books and manuscripts. In his library counting more than 2700 titles in more than 3350 volumes, there were manuscripts and prints of high value from the 16th century, made by various European printers. This unique cultural treasure has been inherited by the daughter of the collector, Marianne Széll, the wife of a Czech violinist, Jan Kubelík. In the 1910s, thanks to the generosity of the new owner, the so called Knihovna Kubelíkova-Széllova became part of the collection of the National Library of the Czech Republic.

Between 2007 and 2009 the Institute of Information Science and Librarianship of the Faculty of Philosophy of the Charles University Prague has managed a project entitled "Information Systems to Make Accessible Libraries of Leading Personalities as a Part of the National Cultural Heritage". Under the framework of the project has been established the "Libraries of Leading Czech Personalities" („Knihovny významných českých osobností") digital library. As a result of the project, in 2014 the book collection of Farkas Széll has been made available via the biggest publicly accessible digital library, the Google Books. In my presentation I will focus on the new perspectives offered by the exceptional possibility of "turning the pages" of the Hungarian language books from the 18th and 19th century and I will present some creative and innovative methods applicable by the researchers of the literary history in Hungary. Furthermore, while examining this outstanding digital collection, I will show how to build new databases and text archives by collecting, transforming and interpreting that enormous quantity of datas and texts hidden in the now rediscovered treasures of Farkas Széll's library.

Keywords

History of libraries, Hungarian literary history, collection Kubelíkova-Széllova, National Library of the Czech Republic

The eastern Hungarian town of Debrecen hosted a social event of high importance on 25th August 1903. Several hundred guests belonging to the aristocracy and gentry gathered to celebrate the wedding of the already world-famous Czech violinist Jan Kubelík and Marianne Csáky-Széll, who was a relative of the recently resigned Hungarian Prime Minister, Kálmán Széll.¹ The famous event was a turn not only in the couple's life; it bore implications on the fate of one of the greatest Hungarian private libraries as well. Through this marriage, the library of Farkas

¹ See Kubelík's Marriage. In: *The Argus (Melbourne) 1903*, Saturday 10 October, p. 5. For the biography of Kubelík see VILÍMEC, Miroslav. Velký český houslista a skladatel Jan Kubelík. In: *Opera+* [online]. [cit. 2015-06-10]. Available at: <http://operaplus.cz/velky-cesky-houslista-a-skladatel-jan-kubelik-1/>.

Széll, who was one of the best-known Hungarian book collectors of the 19th century, was transferred to Czech lands in the 1910s or 1920s. The collection is housed in the National Library of the Czech Republic today, and as the result of a large-scale digitalization project conducted between 2007 and 2009, it is now available on the internet. Thus, the invaluable treasure is easily available for Hungarian researchers and serves as an extremely important and unique source for research on the cultural, literary and book history of the 16th–19th centuries.

Farkas Széll,² founder of the collection (Hódmezővásárhely, 1844 – Budapest, 1909) was a lawyer, employed by the state as a judge from 1878, later Chair of the Council of the Debrecen court between 1891 and 1907. Besides his official work, he conducted a research on historiography, genealogy and archaeology, and he directed excavations in Central and Southern Hungary. He was a member as well as the president of several scientific societies. He wrote poems which he published in journals and in an omnibus volume. He regularly published research articles on archaeology and cultural, linguistic and literary history, and he wrote the history of Debrecen judicial traditions in smaller monographs as well. He collected and published historiographic and literary sources, exceptionally important of these being the manuscripts of the Debrecen-based poet, Mihály Csokonai Vitéz, along with the documents of György Bessenyei, who was a maternal relative of Farkas Széll, as well as a prominent personality of Hungarian literature and academic management at the end of the 18th century. Széll was a passionate collector of books and antiquities too. He donated to museums the findings of excavations and old items he collected, part of which can be found in Déri Museum in Debrecen today. There were more than 3000 volumes in his library, some of which were rare prints or the only surviving copies. He often published the bibliographic data and observations he made while examining these documents in journals of literary and book history. He reported on one of the most valuable pieces of the collection in 1884: a handwritten codex containing six Hungarian narrative poems from the 16th century. The volume is an exceptional source of Hungarian narrative poetry.

Farkas Széll lived in Debrecen until 1907, then in Budapest until he died in 1909. After his death, the book collection was presumably inherited by his wife, Mária Vály (Szeged, 1850–Opatija, 1924), and she was the owner of the collection until the end of her life. The couple did not have children of their own, but in 1881, they adopted the niece of Farkas Széll. Marianne Széll (1880?–1940?) was the daughter of Lajos Széll (1851–1881), the deputy chief medical officer of Budapest. Her mother was presumably the actress and opera singer of Polish origin, Anna Laborszky (1858–?). Farkas Széll and his wife raised Marianne as their own, and in 1898, she married Count Kálmán Csáky. Their marriage, however, did not last long: new passion interrupted. The Czech violinist Jan Kubelík toured Hungary for the first time in 1900, when he met Countess Csáky-Széll (who herself was a

² For the references see SZINNYEI, József. *Magyar írók élete és munkái [The Life and Work of Hungarian Authors]*. [online]. [cit. 2016-04-16]. Available at: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/sz/sz26123.htm>.

good violinist) at the time of his concert in Debrecen.³ According to his account, he fell in love the first time they met, and they got married after the Countess's divorce in 1903. The young couple settled in Czech lands, first in their castle in Býchory, but they often went on long journeys throughout Europe, America, and Australia. Later, they bought mansions and houses, for example in Orova, in Piešťany in Slovakia, and in Opatija on the Croatian coast. Of their eight children, seven lived to adulthood. They all made careers in music and one of them, Rafael, became a world-renowned conductor. It is assumed that they became owners of the library in 1924, after the death of Marianne Csáky-Széll's foster-mother.

The family decided to part with the valuable collection a few years later, probably due to financial reasons. The Countess handed the Farkas Széll-library over to the Czech Ministry of Culture and Education in 1928. The manuscript volumes were deposited in the National Library in 1929, the printed publications were taken from the Ministry to The State and University Library of the time.⁴ Today, the whole collection is in the National Library in Prague: the 333 handwritten volumes are on the 22nd shelf of the Manuscript Library,⁵ and the printed publications can be found in section 66 called Bibliothek Kubelík (Széll).

We do not have information on any catalogues of the library's content from before 1932. In that year, the Czech librarians made a detailed description of the collection, whose main data can be summarized as following:

The manuscript collection offers rare and unique sources of the Hungarian literature history. The collection contains manuscript volumes of poetic compositions, theological, philosophical, and historical works, family papers, letters, etc. from the 16th–19th century.

The imprint collection contains over 2700 titles in about 3350 volumes. Most of the items were printed in Hungary and Germany. There are 13 items from the 16th, 79 from the 17th, 973 from the 18th, and 1503 from the 19th century. Until his death in 1909, Farkas Széll collected 52 more items printed in the early 1900s while 96 volumes have no publication date. The collection includes 1667 titles in Hungarian, 512 titles in German, 435 titles in Latin, 49 titles in French, 39 titles in English, and 7 titles in Italian. There are also 1 or 2 volumes in Czech, Slovakian, Greek, Spanish, and Romanian language. Material relating to Hungarian literature, history, language, etc. predominates in the collection. The titles include fictional

³ See Kubelík János. In: *Vasárnapi Újság* 1900. január 7., pp. 10–11.

⁴ See Dagmar KUKUČOVÁ, Dagmar and Julius BREDÁR. Oddělení 66 – Knihovna Kubelíkova (Széllova). In: *Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky od prvotisků do konce 19. století*. (ed. Vlasta Faltysová). Praha: Národní knihovna České republiky, 2006, pp. 156–157. For the German version of the article see KUKUČOVÁ, Dagmar and Julius BREDÁR Abteilung 66 – Bibliothek Kubelík (Széll). In: *Handbuch deutscher historischer buchbestände in Europa. Band 1.1. Tschechische Republik*. Prag, Teil 1. (Edd. Vlasta Faltysová und Pavel Pohlei, Red. Claudia Blum). Hildesheim–Zürich–New York, Olms–Weidmann, 1999, pp. 137–138. I would like to say thanks to Jindřich Marek for the informations regarding the present state of the collection.

⁵ *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*. (red. Marie Tošnerová). Praha, 2004, pp. 139–140.

and non-fictional works, dictionaries, encyclopedias, historical sources, theological, philosophical and scientific works etc.

The value of the collection, which was extremely important for Hungarian cultural-, literary, and book history, had not been unknown to Hungarian scholars before that either. In the 1960s, part of it was microfilmed, and the copies are available to researchers in the Library of the Hungarian Academy of Sciences. The study of the manuscripts and volumes started in the 1960s–1970s, with the help of microfilms, and – during research trips to Prague – through the originals.⁶ Unfortunately, thorough examination of both the manuscripts and old prints has only yielded partial results. As far as we know, no catalogue of the Farkas Széll-library has been written or published in Hungarian, Czech, or any other languages, despite the potential value of such a work as an essential tool for research.

We think that an exhaustive catalogue for the Kubelík-Széll collection should be compiled as soon as possible. Cataloguing the handwritten volumes can be conducted according to the index cards of the National Library in Prague. In the 2000s, new tools became available; the electronic library catalogues available on the Internet, for example, make the compiling process of old prints much easier. When entering the keyword “Kubelíkova”, the database of Národní knihovna ČR (STT – Databáze prvotisků, starých tisků a map 1450–1800) does not show the entire collection, but it offers a list of about 1700 items of it. Furthermore, a recent project that started a few years ago allows us to aspire for more than a compilation of a mere catalogue of the Széll-collection. With the help of this service, we can place the digital copies of the volumes into our own personal libraries, and we can also arrange the data of the items or their entire texts into a single on-line database or corpus. “The *Libraries of Leading Czech Personalities – Knihovny významných českých osobností* digital library has been established under the framework of a project entitled *Information Systems to Make Accessible Libraries of Leading Personalities as a Part of the National Cultural Heritage*. The project implemented by the Institute of Information Science and Librarianship of the Faculty of Philosophy of Charles University in Prague has been funded by the Czech Ministry of Culture. The project started in March 2007 and terminated in December 2009.”⁷ The main

⁶ See KLANICZAY, Tibor. Magyar nyelvű verses kéziratok Csehszlovákia könyvtáiraiban és levéltáiraiban [Hungarian Poetic Compositions in Manuscripts in the Czechoslovakian Libraries and Archives]. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei* 1954, VII(3–4), Budapest, MTA, 1955, pp. 429–442. BORSA, Gedeon. Régi magyarországi nyomtatványok a cseh- és morvaországi gyűjteményekben [Old Hungarian Imprints in the Czech and Moravian Archives]. in: *Magyar Könyvszemle* 1963, 79(4), pp. 344–347. WIX, Györgyné. Egy XVIII. századi „Typographia privata” [An 18th Century „Typographia Privata”]. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1965–1966*. Budapest, 1965, pp. 168–181. SZILÁGYI, Ferenc. Csokonai könyvtárának egy kötete a prágai Egyetemi Könyvtárban [One Volume from the Csokonai Library in the University Library in Prague]. In: *Magyar Könyvszemle* 1975, 91(2), pp. 164–174. SZILÁGYI, Ferenc. Bessenyei megtalált „Ösholmi”-ja [Discovering the Manuscript of the „Ösholmi” of Bessenyei]. In: *Irodalomtörténeti Közlemények* 1990, 2, pp. 256–271. *A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)* [Hungarian Poetry Collections in Manuscript: a Bibliography]. (ed. Béla Stoll). Budapest, Balassi Kiadó, 2003.

⁷ See <http://www.osobniknihovny.cz/detail.do?articleId=1131>.

purpose of the project is to offer, via a publicly accessible digital library, wide access to information about the existence of personal libraries of leading personalities located in collections of libraries and museums or in private hands. These libraries embody the memories of the life and work of their owners and can therefore be perceived as a part of the national cultural heritage which should be preserved and protected.

As an outcome of the digitalization project, the major part of the Széll-collection, the old printed publications, has become part of the public domain since its on-line, digital version is available to anyone, anytime. As far as we know, this is the largest collection of documents connected to Hungary that has ever been almost completely digitalized. Besides that, the Austrian National Library and certain English and American university libraries have a number of 16th–19th century prints of Hungarian relevance, a good part of which have been scanned and made digitally available. Unfortunately, Hungarian libraries cannot join these great initiatives mainly due to a lack of financial support. None of the big libraries has started to systematically digitalize old prints. Therefore, Hungarian, Latin, and German language books and journals relating to Hungary which have been digitalized by foreign libraries are extremely valuable for Hungarian scholars.

As a research fellow of the Institute for Literary Studies of the Hungarian Academy of Sciences, in the recent years, my research has been mainly focusing on the 18th century Hungarian literature and its foreign connections. Between 2009 and 2015, my colleagues and I published a two-volume anthology of about 2,500 pages, in which we collected excerpts of writings from the field of Humanities (philosophy, literature, linguistics, history, religion, ethics, social history, art history) with a detailed commentary, word list, and index.⁸ The texts in the anthology were mostly taken from the 18th century printed documents and manuscripts, works never before compiled in annotated editions. The annotating process required extensive research, throughout which we explored data unknown before. Besides the traditional methods, we used a more recent one as well: we ran searches in the database of Google Books, the biggest library that has ever existed. This collection consists of more than 30 million volumes, but the founders of the project aim at digitalizing every book ever printed and still in existence, the estimated number of which is about 140 million volumes. The most attractive and valuable feature of this ever-growing collection is its easy searchability: searching this database is far more simple and efficient than the traditional, paper-based archives. In Google Books, it is possible to find otherwise marginally detectable or hopelessly inaccessible data within a few seconds.

In 2016, we started a new initiative in the Institute for Literary Studies of the Hungarian Academy of Sciences. Based on the digital version of the Farkas Széll-collection, the compilation of an on-line database and corpus has started. In the first phase of the project, we are making a corpus of translated literature, since in

⁸ *Magyarországi gondolkodók, 18. század: Bölcsészettudományok I–II. [Hungarian Thinkers, 18th Century: Humanities, vol. I–II.]* (ed. Gábor Tüskés, Réka Lengyel). Budapest: Kortárs Kiadó, 2010, 2015.

the 18th century Hungarian literature the number of works translated but not written by Hungarians is very high. The majority of the masses of translation literature are yet to be examined; scholars of the period have tended to limit their attention only to smaller domains within the voluminous translation materials. The literature available even on these smaller fields requires further refinements or updates. The tasks to be completed include the exploration and collection of the texts to be studied, as well as their classification, comparative analysis, and a comprehensive evaluation of the data. Until the end of 2016, we are planning to publish the text of at least a hundred volumes on a website dedicated solely to this purpose. Our work will be based on the digital copies of the Széll-collection, which we are converting into plain text that can be published on the web. We are also planning to publish the original source texts of these translations in a text or pdf format.

The compilation of the text corpus makes it possible to handle a large amount of data in one piece. From its applications, concordance analysis of the vocabulary of certain texts, or of smaller or bigger groups of texts can produce particularly interesting results. Statistical analyses can enrich the study of a certain work or even of the sum of texts from a longer literary period by providing great amounts of data and new perspectives. Not only does this allow us to analyse the vocabulary, style or educational background of certain authors with great accuracy, but it can also reveal tendencies with impacts on a longer run, as well as identifying spatially and temporally widespread phenomena. The simple or comparative analysis of given authors' works can even lead to solving insoluble riddles: unknown authors might emerge from their mystery, while others might leave the lair of their pseudonyms.

POKLADY ZNOVU OBJEVENÉ: FARKAS SZÉLLOVA KNIHOVNA (KNIHOVNA KUBELÍKOVA-SZÉLLOVA) K DISPOZICI NA GOOGLE BOOKS

Abstrakt

Farkas Széll (1844–1909) byl maďarský spisovatel, básník, právník a prezident soudu v Debrecíně. Zároveň byl vášnivým sběratelem starých tisků a rukopisů. Jeho knihovna obsahovala více než 2 700 titulů ve více než 3 350 svazcích, byly zde vzácné rukopisy a tisky ze 16. století pocházející z různých evropských tiskáren. Tuto jedinečnou kulturní památku zdědila dcera tohoto sběratele, Marianne Széll, manželka českého houslisty Jana Kubelíka. Po roce 1910, díky štědrosti nového vlastníka, se tzv. Kubelíkova – Széllova knihovna stala součástí sbírek Národní knihovny České republiky.

V letech 2007–2009 probíhal v Ústavu informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze projekt s názvem „Informační systémy zpřístupňující knihovní celky osobností kultury jako součást národního kulturního dědictví“. V rámci tohoto projektu vznikla digitální knihovna „Knihovny významných českých osobností“. Díky tomuto projektu byla v roce 2014 prostřednictvím největší veřejně přístupné digitální knihovny Google Books zpřístupněna sbírka knih Farkase Szélla. Ve své prezentaci se zaměřím na nové perspektivy, které nabízí výjimečná možnost „listování“ maďarsky psanými knihami z 18. a 19. století, a představím některé kreativní a inovativní metody, které mohou badatelé v oblasti literární historie v Maďarsku využít. Dále vysvětlím, jak lze při zkoumání této výjimečné digitální sbírky budovat nové databáze a textové archívy, jak shromažďovat, transformovat a vykládat enormní množství údajů a textů ukrytých v nyní znovuobjevovaných pokladech knihovny Farkase Szélla.

Klíčová slova

Historie knihoven, maďarská literární historie, Kubelíkova – Széllova knihovna, Národní knihovna České republiky

Východomadžarské město Debrecín hostilo významnou společenskou událost dne 25. srpna 1903. Několik stovek hostů aristokratického a šlechtického původu se sešlo na oslavě svatby tehdy světově proslulého českého houslisty Jana Kubelíka a Marianne Csáky-Széllové, která byla příbuznou nedávno odstoupivšího maďarského premiéra Kálmána Szélla.¹ Tato slavná událost byla přelomem nejen v životě páru, ale zapsala se nesmazatelně také do osudu největších maďarských soukromých knihoven. Prostřednictvím tohoto sňatku byla Farkas Széllova knihovna, která byla jednou z nejznámějších maďarských knižních sbírek 19. století, přestěhována do českých zemí v průběhu první nebo druhé dekady 20. století. Sběrka je

¹ Viz Sňatek Kubelíků. In: *The Argus (Melbourne)* 1903, sobota 10. října, s. 5. Kubelíkova biografie viz Miroslav VILÍMEC. Velký český houslista a skladatel Jan Kubelík. In: *Opera+* [online]. [cit. 2015-06-10]. K dispozici na: <http://operaplus.cz/velky-cesky-houslista-a-skladatel-jan-kubelik-1/>.

dnes umístěna v Národní knihovně České republiky a díky velkému digitalizačnímu projektu uskutečněného v letech 2007 a 2009 je nyní k dispozici na internetu. Tento neocenitelný poklad je tak snadno dostupný maďarským badatelům a slouží jako mimořádně důležitý a jedinečný zdroj výzkumu kulturní, literární a knižní historie od 16. do 19. století.

Farkas Széll,² zakladatel sbírky (Hódmezővásárhely 1844 – Budapešť 1909) byl právník zaměstnaný státem jako soudce od roku 1878, později se stal předsedou rady debrecínského soudu (1891–1907). Kromě jeho oficiální práce se zabýval výzkumem historiografie, genealogie a archeologie a řídil odkrytí archeologických nalezišť ve středním a jižním Maďarsku. Byl členem a prezidentem několika vědeckých společností. Psal básně, které vydával v časopisech a v antologiích. Pravidelně publikoval výzkumné články z oblasti archeologie a kulturní, lingvistické a literární historie a v menších monografiích sepsal také dějiny debrecínských soudních tradic. Sbíral a publikoval historiografické a literární zdroje, mimořádně důležité z nich jsou rukopisy debrecínského básníka Mihály Csokonai Vitéze současně s dokumenty György Bessenyeie, příbuzného Farkase Szélla z matčiny strany a současně také prominentní osoby maďarské literatury a akademického řízení na konci 18. století. Széll byl vášnivým sběratelem knih a i starožitností. Muzeu věnoval nálezy z archeologických vykopávek a starožitnosti, které sbíral, z nichž je možné dnes část nalézt v Déri Museum v Debrecínu. V jeho knihovně se nacházelo více než 3 000 svazků, některé z nich byly vzácné tisky nebo jediné dochované kopie. Často publikoval bibliografická data a nálezy, ke kterým dospěl při zkoumání těchto dokumentů v literárních novinách a knihách věnovaných historii. V roce 1884 se zmínil o jednom z nejvzácnějších kusů ve své sbírce: ručně psaném kodexu obsahujícím šest maďarských narativních básní ze 16. století. Tento svazek je výjimečným zdrojem maďarské narativní poezie.

Farkas Széll žil v Debrecínu až do roku 1907, poté v Budapešti až do jeho smrti v roce 1909. Po jeho smrti pravděpodobně sbírku zdědila jeho manželka Mária Vály (Segedín 1850 – Opatija 1924) a majitelkou byla až do konce svého života. Manželé neměli vlastní děti, nicméně v roce 1881 si adoptovali neteř Farkase Szélla. Marianne Széll (1880?–1940?) byla dcerou Lajose Szélla (1851–1881), zástupce lékařského rady v Budapešti, a její matkou byla pravděpodobně herečka a operní pěvkyně polského původu Anna Laborszky (1858–?). Farkas Széll a jeho manželka vychovali Mariannu jako vlastní dceru, ta se v roce 1898 provdala za hraběte Kálmána Csákyho. Jejich manželství ale netrvalo dlouho, protože ho přerušila nová vášeň. Český houslista Jan Kubelík koncertoval v Maďarsku poprvé v roce 1900, když se seznámil s hraběnkou Csáky-Széll (která byla sama dobrou houslistkou) během koncertu v Debrecínu.³ Podle Kubelíkových slov se do ní zamiloval na první pohled. Vzali se po hraběččině rozvodu v roce 1903. Mladý pár

² Další informace viz SZINNYEI, József. *Magyar írók élete és munkái [The Life and Work of Hungarian Authors]*. [online]. [cit. 2016-04-16]. K dispozici na: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/sz26123.htm>.

³ Viz Kubelík János. In: *Vasárnapi Újság* 1900, január 7., s. 10–11.

se usadil v Čechách, nejdříve na svém zámku v Býchory, avšak často byli na dlouhých cestách po celé Evropě, Americe a Austrálii. Později si zakoupili několik domů a rezidencí, například v Orova, v Piešťanech na Slovensku a Opatija na chorvatském pobřeží. Ze společných osmi dětí se sedm dožilo dospělosti, všechny byly úspěšné v hudební branži. Jedno z nich, Rafael, se stalo světově uznávaným dirigentem. Předpokládá se, že se vlastníky knihovny stali v roce 1924, po smrti pěstounky Marianne Csáky-Széll.

Rodina se po několika letech rozhodla přenechat část cenné sbírky, pravděpodobně z finančních důvodů. Hraběnka předala knihovnu Farkase Szélla českému ministerstvu kultury a vzdělání v roce 1928. Svazky s rukopisy byly uloženy do Národní knihovny v roce 1929, tištěné publikace byly převezeny z ministerstva do tehdejší Státní a univerzitní knihovny.⁴ Dnes se celá sbírka nachází v Národní knihovně v Praze: 333 svazků rukopisů se nachází na 22. polici Knihovny rukopisů⁵ a tištěné publikace je možné nalézt v oddílu 66 zvaném Knihovna Kubelíkova (Széllova).

Informace o katalogu obsahu knihovny před rokem 1932 nejsou k dispozici. V tomto roce provedli čeští knihovníci podrobný popis sbírky, jehož hlavní údaje je možné shrnout následovně:

Sbírka rukopisů nabízí vzácné a jedinečné prameny maďarské literární historie. Sbírka obsahuje svazky rukopisů básnických kompozic, teologická, filozofická a historická díla, rodinné dokumenty, dopisy apod. od 16. do 19. století.

Sbírka tisků obsahuje více než 2 700 titulů v asi 3 350 svazcích. Většina z nich byla vytištěna v Maďarsku a Německu. Ze 16. století pochází 13 položek, 79 položek ze 17. století, 973 z 18. století a 1 503 z 19. století. Až do své smrti v roce 1909 nasbíral Farkas Széll dalších 52 tištěných knih z první dekády 20. století, zatímco 96 svazků neuvádí datum vydání. Sbírka obsahuje 1 667 titulů v maďarštině, 512 titulů v němčině, 435 titulů v latině, 49 titulů ve francouzštině, 39 titulů v angličtině a 7 titulů v italštině. Rovněž se zde nacházejí 1 nebo 2 svazky v češtině, slovenštině, řečtině, španělštině a rumunštině. Ve sbírce převažují materiály týkající se maďarské literatury, historie, jazyka apod. Tituly zahrnují díla fikce a faktu, slovníky, encyklopedie, historické zdroje, teologická, filozofická a vědecká díla apod.

Hodnota sbírky, která byla velice důležitá pro maďarskou kulturní, literární a knižní historii nebyla do té doby maďarským badatelům vůbec známá. V 60. letech 20. století byla její část přenesena na mikrofilm a kopie jsou k dispozici badatelům v knihovně Maďarské akademie věd. Studie rukopisů a svazků začala

⁴ Viz KUKUČOVÁ, Dagmar a Julius BREDÁR. Oddělení 66 – Knihovna Kubelíkova (Széllova). In: *Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky od prvotisků do konce 19. století*. (ed. Vlasta Faltysová). Praha 2006, s. 156–157. Německá verze článku viz KUKUČOVÁ, Dagmar a Julius BREDÁR. Abteilung 66 – Bibliothek Kubelík (Széll). In: *Handbuch deutscher historischer buchbestände in Europa. Band 1.1. Tschechische Republik*. Prag, Teil 1. (Edd. Vlasta Faltysová und Pavel Pohlei, Red. Claudia Blum). Hildesheim-Zürich-New York, Olms-Weidmann 1999, s. 137–138. Chtěl bych poděkovat panu Jindřichu Markovi za informace týkající se aktuálního stavu sbírky.

⁵ *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*. (red. Marie Tošnerová). Praha 2004, s. 139–140.

v 60.–70. letech 20. století s pomocí mikrofilmů a – během výzkumných cest do Prahy – s využitím originálů.⁶ Důkladné zkoumání jak rukopisů, tak i starých tisků bohužel dosáhlo pouze částečných výsledků. Pokud je nám známo, v maďarštině, češtině nebo v jakémkoliv jiném jazyce nebyl sepsán žádný katalog Farkas Széllovy knihovny navzdory potenciální hodnotě takového díla jako nezbytného nástroje pro výzkum.

Domníváme se, že by měl být kompletní katalog Kubelík-Széllovy sbírky sestaven co nejdříve. Katalogizování rukopisných svazků může být prováděno podle rejstříkových kartiček Národní knihovny v Praze. Na přelomu tohoto století začaly být k dispozici nové nástroje; kupříkladu jsou na internetu k dispozici elektronické knihovní katalogy, které významně usnadňují zpracovávání starých tisků. Při zadání slova „Kubelíkova“ nezobrazí databáze Národní knihovny ČR (STT – Databáze prvotisků, starých tisků a map 1450–1800) celou sbírku, ale nabídne pouze seznam asi 1 700 položek této sbírky. Navíc nedávný projekt, zahájený před několika málo lety, nám umožňuje usilovat o více než jen kompilaci pouhého katalogu Széllovy sbírky. Pomocí této služby můžeme umístit digitální kopie svazků do našich vlastních osobních knihoven a můžeme také uspořádat data o položkách nebo celé jejich texty do jedné on-line databáze nebo korpusu. Digitální knihovna „*Knihovny významných českých osobností*“ byla založena v rámci projektu nazvaného *Informační systémy ke zpřístupnění knihoven předních osobností v rámci národního kulturního dědictví*. Projekt uskutečnený Institutem informačních věd a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze byl financován českým ministerstvem kultury. Projekt začal v březnu 2007 a ukončen byl v prosinci 2009.⁷ Hlavním účelem projektu je nabídnout prostřednictvím veřejně přístupné digitální knihovny široký přístup k informacím o existenci osobních knihoven významných osobností umístěných ve sbírkách knihoven a muzeí nebo v soukromých rukách. Tyto knihovny představují paměť života a práce svých vlastníků a je tak možné je vnímat jako součást národního kulturního dědictví, které je nutné uchovávat a chránit.

⁶ Viz KLANICZAY, Tibor. Magyar nyelvű verses kéziratok Csehszlovákia könyvtáráiban és levéltáráiban [Maďarské básnické kompozice v rukopisech v československých knihovnách a archivech]. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei*, 1954, VII(3–4), s. 429–442. BORSA, Gedeon. Régi magyarországi nyomtatványok a cseh- és morvaországi gyűjteményekben [Staré maďarské tisky v českých a moravských archivech]. In: *Magyar Könyvszemle*, 1963, 79(4), s. 344–347. WIX, Györgyné. Egy XVIII. századi „Typographia privata” [„Typographia Privata” 18. století]. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1965–1966*. Budapest 1965, s. 168–181. SZILÁGYI, Ferenc. Csokonai könyvtárának egy kötete a prágai Egyetemi Könyvtárban [Jeden svazek z Csokonai knihovny v Univerzitní knihovně v Praze]. In: *Magyar Könyvszemle* 1975, 91(2), s. 164–174. TÝŽ. Bessenyei megtalált „Ösholmi”-ja [Objevování rukopisu „Ösholmi” z Bessenyei]. In: *Irodalomtörténeti Közlemények* 1990, 2, s. 256–271. *A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)* [Maďarské básnické sbírky v rukopisu: bibliografie]. (ed. Béla Stoll). Budapest 2003.

⁷ Viz <http://www.osobniknihovny.cz/detail.do?articleId=1131>.

V rámci výstupu digitalizačního projektu se významná část Széllovy sbírky – staré tištěné publikace – stala součástí veřejného prostoru, protože je on-line, digitální verze je k dispozici komukoliv a kdykoliv. Pokud je nám známo, jedná se o největší sbírku dokumentů spojovanou s Maďarskem, která byla kdy téměř celá digitalizována. Kromě toho mají Rakouská národní knihovna a některé anglické a britské univerzitní knihovny řadu tisků z 16. až 19. století s maďarskou relevancí, z nichž byla podstatná část naskenována a digitálně zpřístupněna. Maďarské knihovny se bohužel nemohou k těmto skvělým iniciativám připojit zejména z důvodu nedostatečné finanční podpory. Žádná z velkých knihoven nezačala systematicky staré tisky digitalizovat. Z tohoto důvodu jsou knihy a časopisy v maďarštině, latině a němčině týkající se Maďarska, které byly digitalizovány zahraničními knihovnami, pro maďarské badatele velice cenné.

Jako výzkumný pracovník Institutu literárních studií Maďarské akademie věd jsem se při výzkumu v posledních letech zaměřoval především na maďarskou literaturu 18. století a její zahraniční souvislosti. V letech 2009 a 2015 jsem spolu s kolegy publikoval dvousvazkovou antologii o asi 2 500 stranách, do které jsme sesbírali výňatky z písemností týkajících se humanitních věd (filozofie, literatura, jazykověda, historie, náboženství, etika, historie společnosti, historie umění) s podrobným komentářem, seznamem výrazů a rejstříkem.⁸ Texty v této antologii byly ve většině případů převzaty z tištěných dokumentů a rukopisů z 18. století, přičemž takové dílo nebylo nikdy v anotovaných vydáních vytvořeno. Proces anotací vyžadoval rozsáhlé bádání, při kterém jsme zkoumali dosud neznámé údaje. Kromě tradičních způsobů jsme použili i moderní způsoby: můžeme spouštět vyhledávání v databázi Google Books, největší knihovně, která kdy existovala. Tato sbírka sestává z více než 30 milionů svazků, avšak zakladatelé tohoto projektu se zaměřují na digitalizaci každé knihy, která byla kdy vytištěna a stále existuje; odhadovaný počet činí asi 140 milionů svazků. Nejtatraktivnější a nejcennější funkcí této stále se rozrůstající sbírky je její možnost vyhledávání: hledání v této databázi je mnohem jednodušší a efektivnější než v tradičních papírových archívech. V Google Books je možné najít jinak marginálně detekovatelná nebo beznadějně nepřístupná data během několika sekund.

V roce 2016 jsme spustili novou iniciativu v Institutu literárních studií Maďarské akademie věd. Na základě digitální verze Farkas Széllovy sbírky bylo zahájeno sestavování on-line databáze a korpusu. V první fázi projektu vytváříme korpus přeložené literatury, protože v 18. století byl v maďarské literatuře vysoký počet děl překládaných, avšak nikoliv vyhotovených Maďary. Velká část překládané literatury musí být ještě prozkoumána; badatelé daného období se rozhodli omezit svoji pozornost pouze na menší oblasti v rámci objemných překládaných materiálů. Literatura dostupná i v těchto menších oblastech vyžaduje další vyladění nebo aktualizace. Úkoly určené k provedení zahrnují zkoumání a sběr textů určených ke

⁸ *Magyarország gondolkodók, 18. század: Bölcsészettudományok I–II. [Maďarští myslitelé 18. století: Humanitní vědy, sv. I–II.]* (ed. Gábor Tüskés, Réka Lengyel, Budapest, Kortárs Kiadó). 2010, 2015.

studiu, ale i jejich klasifikaci, komparativní analýzu a komplexní vyhodnocení dat. Do konce roku 2016 máme v plánu publikovat text o přinejmenším asi 100 svazcích na webových stránkách určených právě pro tento účel. Naše dílo bude vycházet z digitálních kopií Széllovy sbírky, které převedeme na obyčejný text, který je možné publikovat na webu. Rovněž plánujeme publikovat originální zdrojové texty těchto překladů v textovém nebo PDF formátu.

Vybudování textového korpusu umožňuje manipulaci s velkým množstvím dat v jednom kusu. Při jeho využití může analýza konkordance slovníku určitých textů nebo menších či větších skupin textů vyprodukovat velice zajímavé výsledky. Statistické analýzy mohou obohatit studium určitého díla nebo skupiny textů z delšího literárního období při poskytnutí velkých množství dat a nových perspektiv. Nejen to nám umožňuje analyzovat slovník, styl nebo vzdělání některých autorů s velkou přesností, avšak dokážou také odhalit tendence s dlouhodobějším dopadem, ale i identifikovat prostorové a dočasně rozšířené jevy. Jednoduchá nebo komparativní analýza díla daného autora může dokonce vést k vyřešení nerozluštitelných hádanek: neznámí autoři mohou vystoupit z tajnosti, zatímco ostatní se mohou schovávat pod různými pseudonymy.

Reference

- Sňatek Kubelíků. In: *The Argus (Melbourne)* 1903, sobota 10. října, s. 5.
- VILÍMEC, Miroslav. Velký český houslista a skladatel Jan Kubelík. In: *Opera+* [online]. [cit. 2015-06-10]. K dispozici na: <http://operaplus.cz/velky-cesky-houslista-a-skladatel-jan-kubelik-1/>.
- ¹Další informace viz SZINNYEI, József. *Magyar írók élete és munkái [The Life and Work of Hungarian Authors]*, [online]. [cit. 2016-04-16]. K dispozici na: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/sz/sz26123.htm>.
- Kubelik János. In: *Vasárnapi Újság* 1900, január 7., s. 10–11.
- KUKUČOVÁ, Dagmar a Julius BREDÁR. Oddělení 66 – Knihovna Kubelíkova (Széllova). In: *Rukověť tištěných knihovnických fondů Národní knihovny České republiky od prvotisků do konce 19. století*. (ed. Vlasta Faltysová). Praha 2006, s. 156–157.
- KUKUČOVÁ, Dagmar a Julius BREDÁR. Abteilung 66 – Bibliothek Kubelík (Széll). In: *Handbuch deutscher historischer buchbestände in Europa. Band 1.1. Tschechische Republik*. Prag, Teil 1. (Edd. Vlasta Faltysová und Pavel Pohlei, Red. Claudia Blum). Hildesheim-Zürich-New York, Olms-Weidmann 1999, s. 137–138.
- Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*. (red. Marie Tošnerová). Praha 2004, s. 139–140.
- KLANICZAY, Tibor. Magyar nyelvű verses kéziratok Csehszlovákia könyvtáráiban és levéltáráiban [Maďarské básnické kompozice v rukopisech v československých knihovnách a archivech]. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei*, 1954, VII(3–4), s. 429–442.

- BORSA, Gedeon. Régi magyarországi nyomtatványok a cseh- és morvaországi gyűjteményekben [Staré maďarské tisky v českých a moravských archívech]. In: *Magyar Könyvszemle*, 1963, 79(4), s. 344–347.
- WIX, Györgyné. Egy XVIII. századi „Typographia privata” [„Typographia Privata” 18. století]. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1965–1966*. Budapest 1965, s. 168–181.
- SZILÁGYI, Ferenc. Csokonai könyvtárának egy kötete a prágai Egyetemi Könyvtárban [Jeden svazek z Csokonai knihovny v Univerzitní knihovně v Praze]. In: *Magyar Könyvszemle* 1975, 91(2), s. 164–174.
- SZILÁGYI, Ferenc. Bessenyei megtalált „Ősholmi”-ja [Objevování rukopisu „Ősholmi” z Bessenyei]. In: *Irodalomtörténeti Közlemények* 1990, 2, s. 256–271.
- A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840) [Maďarské básnické sbírky v rukopisu: bibliografie]*. (ed. Béla Stoll). Budapest 2003.
- Magyarországi gondolkodók, 18. század: Bölcsészettudományok I–II. [Maďarští myslitelé 18. století: Humanitní vědy, sv. I–II.]*. (ed. Gábor Tüskés, Réka Lengyel, Budapest, Kortárs Kiadó). 2010, 2015.